

U mukul tsikbali' le báalamo'

Kanan K'ak'náab ma' Su'up'il

Ku taasik

U mukul tsikbali' le báalamo'

Sak Balam, Geidy Yamile May Poot yéetel Hilario Poot Cahun

U mukul tsikbali' le báalamo'

U mukul tsikbali' le báalamo'

U mukul tsikbali' le báalamo'

Tumen

Sak Balam, Geidy Yamile May Poot yéetel Hilario Poot Cahun

Le ka'at'aanil nu'ukulilxoko'oba' jo'osa'abo'ob tumen

Kanan K'ak'náab Ma'su'up'il www.marinefrontiers.org

© 2025 Robert C. Thigpen Tuláakal u páajtalilo'ob li'isa'ano'ob. Le áanalte'a' yéetel u jaatsilo'obe' ma' k'a'abéet u ch'a'abalo'obi', ma' k'a'abéet u ts'áabal ti' mixjump'éeel kúuchili', beyxan ma' k'a'abéet u túuxta'al ti' yaanal máak (ti' correo, ts'alju'iun, táabsajil, wa uláak') wa mina'an tech u ju'unil t'áaba'an tumen u ajtsíibil, le je'ela' ts'aja'an ichil u páajtalilo'ob yaan ti' ajts'íibo'ob tu nojlujumil Estados Unidos ti' América.

Uti'al u ts'áabal tech páajtalile', much túuxt ts'íib ti': info@marinefrontiers.org

ISBN-13: Pending

Jaatsil: Pending

Aj Ts'íib

Sak Balam

Ajsut ts'íib ti' Miatsil

Geidy Yamile May Poot yéetel Hilario Poot Cahun

Bona'ab tumen

Sak Balam

U mukul tsikbali' le báalamo'

El secreto del jaguar
de
Sak Balam, Geidy Yamile May Poot yéetel Hilario Poot Cahun

Los materiales educativos bilingües fueron publicados por

Conservación Marina sin Fronteras www.marinefrontiers.org

© 2025 Robert C. Thigpen Todos los derechos reservados. Este libro o partes del mismo no pueden reproducirse de ninguna forma, almacenarse en ningún sistema de recuperación o transmitirse de ninguna forma por ningún medio (electrónico, mecánico, fotocopia, grabación u otro) sin el permiso previo por escrito del editor, salvo lo provisto por la ley de derechos de autor de los Estados Unidos de América.

Para obtener permisos, póngase en contacto con: info@marinefrontiers.org

Portada de Madison Heltzel

ISBN-13: Pending

Clasificación: Pending

Autor

Sak Balam

Etnotraductor

Geidy Yamile May Poot yéetel Hilario Poot Cahun

Ilustrado por

Sak Balam

U mukul tsikbali' le báalamo'

U puksik'ika'al u k'áaxil yucatan, tu'ux yaan nukuch ya'axche'ob, yéetel le k'a'amkach iik', kajakbal juntúul maaya chu'úupal u k'aaba'e' Yamail, u k'aaba'e' u k'aat u ya'ale' “ ka yabiltakech”, Yamaile' taj uts tu yich u yu'ubik u tsikbal u noolo'ob, le ku t'ano'ob yo'osal le nuxi báalamo', u nojochi' le k'áaxo' yéetel u kanani' le k'áaxo'.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Jump'éel k'iine', chúunk'iinlaji', yamaile' ka t'anab tuméen u nool.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Te áak'aba'- tu ya'alaj ti'- k'a'abéet a jach utsi wu'uyik. Le báalamo' u kanani' le k'áaxo', chéen le máax ku páatikuba'

U mukul tsikbali' le báalamo'

Yamaile' jach jak' u yóol.

¿Máakalmáak le mukul tsikbalo' tata?- ka ku séeb k'áatik u yu'ubej.

Ka che'ejnaj u nool.

Le k'áax kun ya'alik tech le ba'ax tak a wojeltiko'.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Te áak'abaka', Yamaile' ka ween yáanal u sáasil le eek'o'obo', chéen ka tu yu'ubaj u áakam le *báalamo'*. K'a'am kach jéemkal tu beetaj ichil u taamil le k'áaxo', yéetel u sajkil u puxsi'ik'ale', yamaile' bin u kaxtej ba'ax tu yu'ubajo', yéetel u sáasil le ujo'.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Ichil u nukuch mootsil le che'o'obo', Yamaile' bin u xíimbalnaj, ka k'uch ti jump'éeel kili'ich ts'ono'ot, u ja'ile' ku léembal je'el bix jump'éeel ya'ax tuunich, ti' jump'éeel tuunichej yaan úuchben ts'íibobi', ti' yaanakba' le nuxi' báalamo', taan u utsi cha'antik.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Ba'axten taalech chan paal?- ka jéemkalnaj k'a'am le báalamo', je'el bix u kíilbal le k'a'am kach cháako'.

Tan kaxtik ba'ax a ta'akmaj te k'áaxo'- ka tu ya'alaj yamail, kex taj sajak.

Le báalamo' ka ku utsi chantik le paalo', chen ka t'aanaji'.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Le muukul tsíikbalo' ma' chen u yojel le máax ku k'áat chi'o', wa ma'e', ka u káan u utsi yubtej ba'ax.

Yamaile' tu chiinaj u pool, ka ku utsil ch'éen xikintik ichil u taamil le kaaxo', tu yubaj u xuxu le iik'o', u k'ay le muucho', u yiik'al le ja'o', bey uchik u jaajtal u náatik.

Le muukul tsíikbalo'- ka ku chaanpéel ya'altik yamail- tin láakalo'one' yaan ba'al ak wilo'on yéetel le k'áaxo', le ja'o', le ba'alche'obo' yéetel le wíiniko'obo', k'aabet ak múuch' kanantikaba'on.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Le báalamo' jaak' u yóol yéetel le ba'ax tu yilajo'

Ts'o'ok ak utsil kaambal chan paal. Kanáantej k'áaxo', beyo' mantats' ken u ye'es teeche le uts bejo'.

Bey ts'o'ok u yá'aliko'- le báalamo' saat te' áak'abo', ka tu p'áata ch'ench'enki le k'áaxo', yéetel jump'éel nuxi' kaambal tu puxsi'kal yamail.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Te' k'iin je'elo'. Yamaile' tu taabsaj u mukul tsikbal le báalam te kaajo', tu k'a'ajsaje' le báalamo' u úuchben kanani' way yok'óol kaabe'.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Máan jaabo'ob, yamaile' p'áat u na'ati' jalach kaaj. Tu ka'ansaj tu laak'o'ob u kananto'ob le k'aaxo', ma' u ch'a'iko'ob u máanli ba'al te k'aaxo', yéetel ka u ts'a nib óolal iik'ob ku kanano'obo'. Le ya'axche'obo' nuukchajo'ob, le ja'o' sáask'alén, le balche'obo' kuxlajo' tu yo'osal le maaxo'ob óojeltej u mukul tsikba'al le báalamo'.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Jump'éeel áak'abe', Yamaile' kulukbaj tu tséel le k'áak'o', chéen ka yu'ubaj tu ka'atéen u jéemkal le báalamo'. Paakatnaj u súutuk te k'áaxo', ka tu yilaj u k'áak'il u yich le báalamo' tan u paktik. Ka tu che'ejtaj. Le báalamo' suunaji' ba'ale' ma' ti u keti', wa ma'e' bey juntúul kanan, je'el bix u kanan yamail.

U mukul tsikbali' le báalamo'

Tak túun le je'elo', le kaaj yéetel le k'áaxo' tu paklan áantubajo' je'el bix ka'ach úucho', bey kun páajtal u ka yúuchul wa ku yu'ubo' u mukul ts'ikbali le báalamo'.

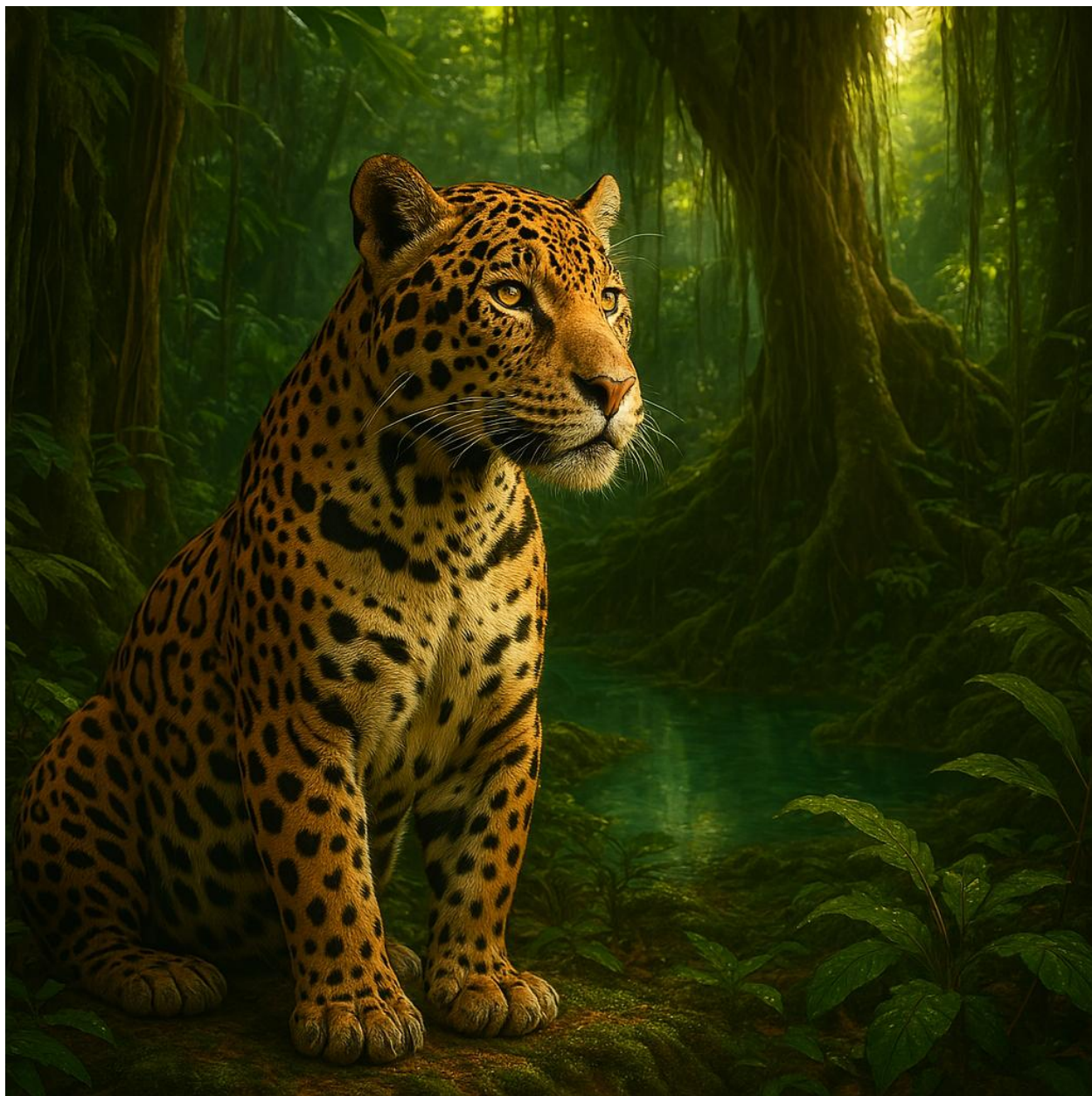

Jump'éeel ts'íib te mejen paalalo'obo'.

Le k'áaxo' u naay le báalamo' yéetel u la ba'alche'ob k'abéet ak kanantiko'on. Je'el bix úuchik u kaambal yamail, to'one u paachkili'on, le ba'ax kak beetiko'no' je'el u páajatal u áantaje wa u loobitik le k'áaxo'. Ko'ox xookik bix je'el u páajatal a wáantik l báalam yéetel le k'áaxo'.

- **Kanáante' k'áaxo':** Ma' puulik basura'i', mix plastico', te k'áaxo' le plastico' ku loobitik le ba'alcheo'obo' yéetel ku k'askunsik le ja'o'.
- **Ma' k'abeetkunsik ya'ab plastico':** yéey saabukan yéetel botella' ma' de plastico'i', utia'al ma' puulik k'áax.
- **Kanante' ba'alche'obo':** Le báalamo'bo', le ch'iich'obo', tuláakal le ba'alche'obo' yaan u paajtal u kuxtalo' way tu yóok'ol kaabe'. Mix bik'íin ka loobito', yéetel ma' jóok'sik tu yotcho'ob.
- **Kanante' che'obo':** le k'áaxo' ku ts'áajik to'on iik', yéetel tu'ux u yaantal le ba'alche'obo'. Ma' ch'akik che'ob wa ma' paak'ik u je'el che'ob.
- **Tsikbalte' ta láak'o'ob:** tsikbalt u mukul ts'ikbali le báalam ta etailo'obo' yéetel a láak'tsilo'ob, utia'al u yáantikecho' a kanantej uts k'áaxo'.

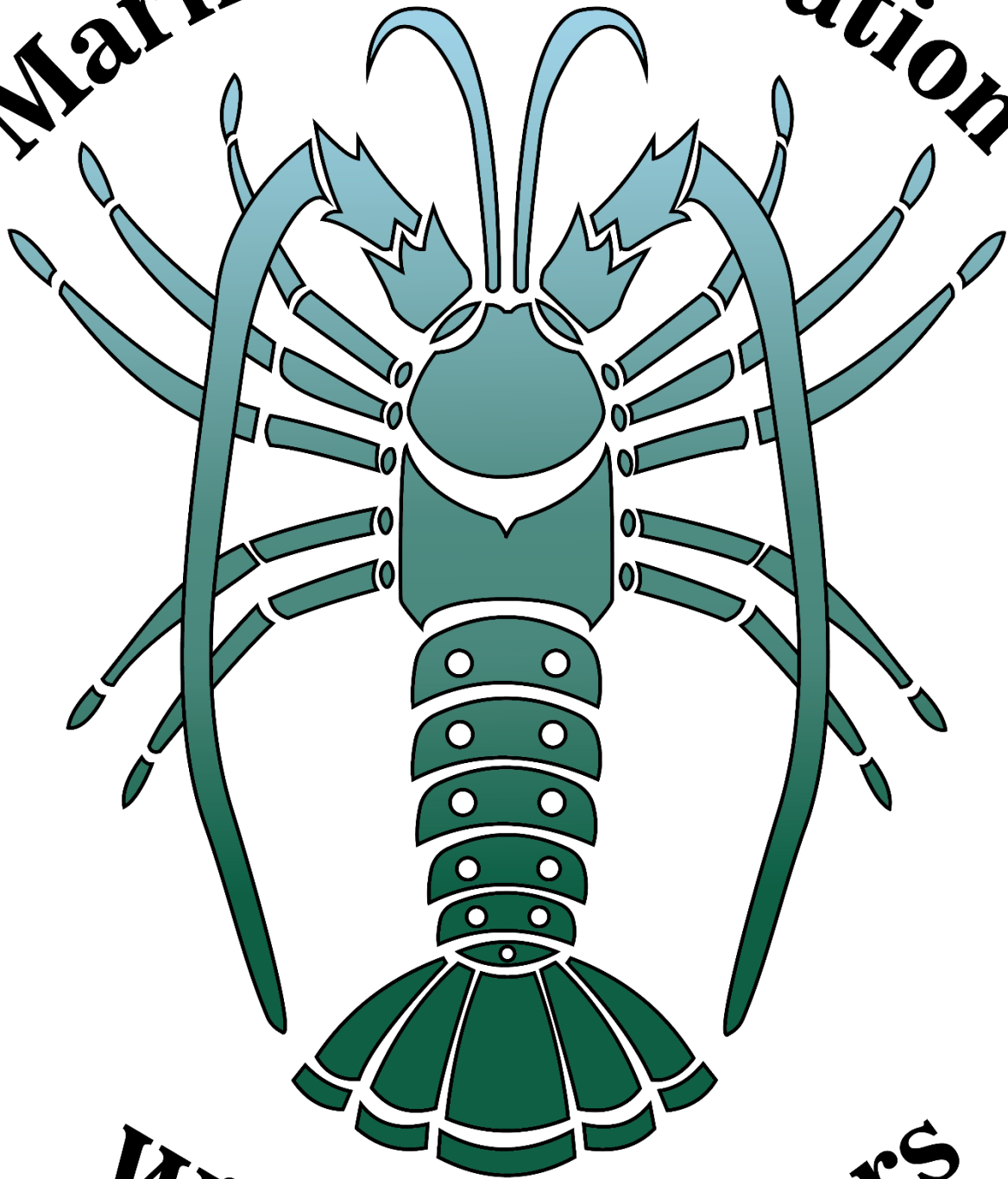
U mukul tsikbali' le báalamo'

Je'el bix Yamaile', tak teche je'el u páajtal a p'áatal u kanani' le k'áaxo'. ¿Le báalamo' tu ch'úuktikech, ts'o'ok u yéeykech utia'al u kanantik le k'áaxo'!

U mukul tsikbali' le báalamo'

Marine Conservation

Without Borders

<https://marinefrontiers.org>